

ISKOLAPOLITIKA

(SCHOOL POLICY)

» KORAI ISKOLAEHAGYÁS

IMRE ANNA:

Az oktatás és a korai iskolaelhagyás kérdései az Európai Unió politikájában

A korai iskolaelhagyás és az Európai Unió szakpolitikája 2013-2020

Az Európai Unió egyik legfontosabb stratégiai célja a foglalkoztatottak arányának 82%-ra történő növelése és ezzel egyidejűleg a foglalkoztathatóság javítása. A foglalkoztathatóság javítása szoros összefüggést mutat az iskolai végzettség szintjével, a képezésekkel, ezért is irányul az Európa 2020 stratégia öt számszerű célkitűzéseinek egyike az alacsony iskolai végzettségűek arányának visszaszorítására.

A korai iskolaelhagyás kérdésköre a 2000-es évek első évtizedében a liszaboni munkaprogram egyik fő célkitűzésekként vált hangsúlyossá. Ez a stratégia a gazdasági növekedés mellett egyenjogú célként nevezte meg a fenntarthatóságot, ezzel hangsúlyossá téve a foglalkoztatási és a szociális szempontokat egyaránt. (Loboda, 2013) A liszaboni stratégia az oktatást és képzést az uniós politika megkerülhetetlen elemévé tette, a „tudás” és a kulcskompetenciák előtérbe helyezésével az oktatás foglalkoztatáshoz, és ezen keresztül a gazdasági növekedéshez való hozzájárulását hangsúlyozta. (Loboda, 2013; Rasmussen, 2009) Az iskolai lemorzsolódás és az alacsony képzettség kérdése ezzel az egész életen át tartó tanulást támogató politika részévé váltak a korai iskolaelhagyás elleni küzdelemmel együtt. Erre utal a korai iskolaelhagyók fogalmának uniós meghatározása is. Az Unió azokat tekinti korai iskolaelhagyóknak, akik nem rendelkeznek az egész életen át tartó tanulás világában minimálisan szükségesnek tekintett ISCED 3 szintű felsőközépfokú iskolai végzettséggel, azaz ISCED 1 vagy ISCED 2 szintű végzettséggel hagyták el az oktatási rendszert.²⁵ (European Commission, 2013, 8. o.)

A korai iskolaelhagyási ráta az Európai Unióban hivatalosan használt definíció szerint azon 18-24 évesek arányát méri, akiknek nincs középfokú (szakmunkás vagy érettségi típusú) végzettségük, és nem vesznek részt oktatásban vagy képzésben. A mutatót az Eurostat által koordinált éves, nagymintás munkaerő-felvétel²⁶ alapján számítják. Az Európai Unió megközelítése igen átfogó, az oktatási rendszer megfelelő végzettség nélkül történő elhagyásának minden formáját beleértik a meghatározásba.

A korai iskolaelhagyók arányának csökkentése kiemelt oktatáspolitikai cél az Európai Unió számára, az *Európa 2020* stratégiában célként szerepel a korai iskolaelhagyók arányának a 2009-es 14,4%-ról 10% alá való csökkentése 2020-ra. Jobban érthető az uniós törekvés, ha hozzávesszük, hogy a 20-64 évesek között az Európai Unió egészében az alacsony iskolai végzettségűeknek csak valamivel több, mint a fele dolgozik, Magyarországon azonban csak kicsivel több, mint egyharmaduk, az Eurostat éves felmérése szerint.

Az Európai Unió átlagában – jelentős részben az oktatáspolitikai erőfeszítéseknek köszönhetően – a korai iskolaelhagyók aránya 2000 óta folyamatos csökkenést mutat, míg Magyaror-

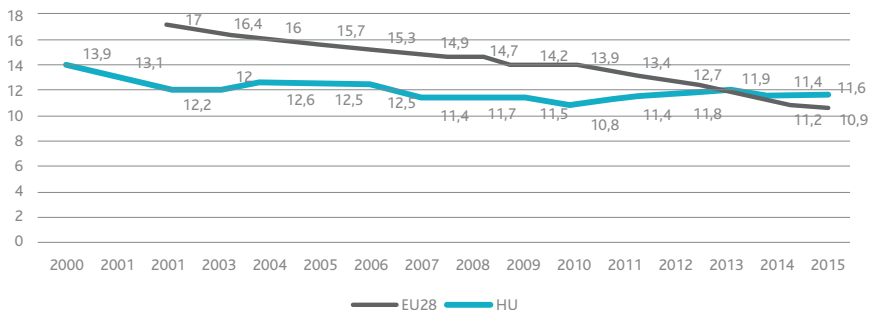
25 Az ISCED az International Standard Classification of Education kifejezésből alkotott betűszó. Magyarországon az alsó tagozat az 1-es szintre van sorolva (alapfok), a felső tagozat a 2-es szintre (alsóközépfok), a szakiskolai és a középiskolai végzettség a 3-as szintre (felsőközépfok), az érettségi utáni szakképzés a 4-es szintre (posztsekunder szint), az akkreditált felsőfokú szakképzés az 5-ös szintre, a felsőoktatás első ciklusa a 6-os, második ciklusa a 7-es, és a doktori képzés a 8-as szint.

26 Eurostat Munkaerő Felmérés (Labour Force Survey, LFS)

szág vonatkozásában 11% körüli ingadozás figyelhető meg, az uniós átlagtól való kismértékű elmaradással (lásd 2. ábra).

2. ábra

A korai iskolaelhagyás aránya az Európai Unió átlagában és Magyarországon 2000 és 2015 között, (%)

Forrás: Eurostat

Az Iskolapolitika munkacsoport Korai iskolaelhagyással foglalkozó al-csoport előzménye

A munkacsoport szerveződéséhez előzményként szolgált egy tanácsi határozat és a korábbi munkacsoport tevékenysége. Az Európai Unió Oktatási Tanácsa 2011-ben a magyar elnökség idején ajánlást (*Tanácsi Ajánlás*; 2011/C 191/01) fogadott el a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról. A Tanácsi Ajánlás felhívta a tagállamok figyelmét arra, hogy dolgozzanak ki stratégiát a korai iskolaelhagyás visszaszorítására, amely figyelembe veszi a tanácsi ajánlásban szereplő átfogó szakpolitikai keretrendszert, ezen belül információs rendszer kialakítását, valamint megelőzést, interreenciót és kompenzációt lehetővé tevő szakpolitikákat. 2011-ben az Európai Bizottság korai iskolaelhagyással foglalkozó szakpolitikai munkacsoportot (Thematic Working Group on Early School Leaving) hozott létre, amely 2013-ra egy átfogó zárójelentést készített (*Reducing...*, 2013). A jelentés kiemelte az összehangolt kormányzati munka és kooperáció fontosságát az országos, területi és helyi szereplők koordinációjában, a fenntartható finanszírozásban, a szektorközi együttműködések ösztönzésében, az érintettek bevonásában, a fejlesztési programok monitorozása és értékelése területén, valamint az adatgyűjtési és monitoring rendszerek működtetésében.

A 2014 és 2015 közti időszakra az Európai Bizottság tagállami döntéshozók és szakértők bevonásával a korai iskolaelhagyással foglalkozó szakpolitikai munkacsoport munkájának folytatására újabb munkacsoportot hozott létre. Iskolapolitika néven egyik alcsoportja foglalkozott a korai iskolaelhagyás kérdéseivel. Az új munkacsoport a korábbi, jellemzően rendszerszintű beavatkozási lehetőségekre irányuló munkát iskolai szintre fókuszáltan folytatta, a munka produktumaival a döntéshozók mellett az iskolák munkáját is igyekeztek támogatni.

Az Iskolapolitika munkacsoport Korai iskolaelhagyás alcsoport munkájának eredményei

> Intézményi szintű ajánlások

A munkacsoport ajánlásai a probléma mikro-szintjére, az iskolára és annak környezetére fókuszálnak. Az ajánlások a kérdésben az iskolák számára átfogó, holisztikus megközelítést javasolnak, valamint az intézményen belüli és kívüli többloldalú és több szakmát átfogó együttműködések kialakítását. Az ajánlások megfogalmazásával a Bizottság a korai iskolaelhagyás szempontjából veszélyeztetett tanulók számára befogadó és támogató tanulási környezetet biztosító iskolák létrejöttét ösztönzi (European Commission, 2015b). Az iskolák korai iskolaelhagyásban játszott döntő szerepe mellett hangsúlyosan jelenik meg, hogy egymaguk nem érhetnek el jelentős eredményt, hiszen az iskolán kívüli tényezők erősen befolyásolják a tanulói és ezáltal az oktatás eredményességének sikerét. Az intézményeknek ezért környezetükkel és külső szakmai partnereikkel együttműködve van több esélyük a sikerre. Az iskolák számára olyan tanulóközpontú, inkluzív és holisztikus iskolai megközelítés érvényesítését javasolják, amely képes gondoskodó, együttműködő és támogató környezet kialakítására a tanulók számára, s ennek érdekében hatékonyan koordinálni az egyes szereplők és környezetük erőforrásait.

Az átfogó iskolai megközelítés és az együttműködések hangsúlyozásán túlmenően a dokumentum öt kiemelt területen, öt kiemelt célcsoport számára fogalmaz meg ajánlásokat (European Commission, 2015b):

1. **Iskolavezetés és kormányzás:** Az iskolavezetés és kormányzás területén a szükséges autonómia és rugalmasság biztosítása, az iskolavezetők támogatása, felkészítése, a megosztott vezetés, az átfogó iskolafejlesztés, a folyamatok követése és külső értékelése, valamint az iskolák közti kapcsolattartás fontosságát hangsúlyozzák az ajánlások.
2. **Tanulói támogatások:** A tanulók számára javasolt támogatási formák között az ösztönző tantervet és módszereket, a tanulók jóllétére fordított figyelmet, a korai jelzőrendszert, a célzott támogatásokat, a tanulók iskolai életben való részvételét, a pálya-tanácsadást és a tanórán kívüli tevékenységeket említi a dokumentum.
3. **Tanárok:** A pedagógusok oldaláról a korai iskolaelhagyáshoz vezető problémák megértését, a tanári kompetenciák erősítését, a képzés során e téren megszerezhető gyakorlati tapasztalatokat, a tanárok közti együttműködést, az egymástól való tanulás lehetőségeit, a tanári vezetést, s a sokféleség felvállalását és a tanárok kiegészítő támogatását tartja fontosnak a javaslat.
4. **Szülők:** A szülők vonatkozásában az oktatásért való felelősség megosztását, a bizalom és az együttműködés kialakítását, az iskolai életben és döntéshozatalban való részvételi lehetőséget, az információkhoz való hozzáférés lehetőségét, a kommunikáció javítását és a szülők számára oktatási lehetőség kialakítását fogalmazzák meg az ajánlások.
5. **Más külső szereplők, érdekelt felek:** Az érdekelt felekkel összefüggésben azonosításuk és folyamatokba való bevonásuk, támogatásuk, valamint közös stratégia kialakításának lehetősége fogalmazódik meg a dokumentumban.

Az ajánlások megfogalmazásával a Bizottság a korai iskolaelhagyás szempontjából a nem veszélyeztetett és a veszélyeztetett tanulók számára egyaránt befogadó és támogató tanulási környezetet biztosító iskolák létrejöttét ösztönzi.

Eszköztár és jó gyakorlatok²⁷

A munkacsoport munkája nyomán az öt kiemelt területen és az öt célcsoportra irányulóan konkrétabb, gyakorlatias javaslatcsomagok is készültek az egyes tagállamokban már bevált jó gyakorlatok felhasználásával. Az egyes tagországokban működő, eredményesnek bizonyuló megoldásokból válogatott eszköztár anyagai konkrét lehetőségeket mutatnak be a tanulók támogatása és az iskolán belüli és iskolán kívüli együttműködések kialakítása érdekében. A feltöltött jó gyakorlatok között az iskolavezetők és pedagógusok is találhatnak a munkájukat segítő intézkedéseket, működő példákat, a tapasztalatcserét pedig az észrevételek megfogalmazására adott online lehetőség támogatja. Az összegyűjtött anyag folyamatos bővítését és frissítését tervezik, ezért szívesen vesznek új javaslatokat is az eszköztár bővítésére.

²⁷ <http://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/toolkitsforschools.htm>

Felhasznált irodalom

Hivatalos európai dokumentumok:

- A Tanács ajánlása (2011. június 28.) a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról. 2011/C 191/01. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 1.7.2011. Luxemburg
- European Commission (2013): Reducing early school leaving: Key messages and policy support. Final Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving. November, 2013. European Commission ELS TWG
- European Commission (2015a): Education and Training Monitor 2015. Publications Office of the European Union, Luxembourg
- European Commission (2015b): Schools Policy. A whole school approach to tackling early school leaving. Policy messages. European Commission Directorate-General for Education and Culture, Brussels
- European Commission (2015c): Early Leavers from Education and Training. European Semester Thematic Fiche.
- European Parliament (2011): Reducing Early School Leaving in the EU. Study. Directorate General for Internal Policies. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. Education and Culture. European Parliament, Brussels

További felhasznált irodalmak:

- Halász Gábor (2012): Oktatás az Európai Unióban. Tanulás és együttműködés. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest
- Hermándy-Berencz Judit – Szegedi Eszter – Sziklainé Lengyel Zsófia (szerk.) (2013): PSIVET – Esélyteremtés szak-képzéssel. Tempus Közalapítvány, Budapest
- Imre Anna (2014): A korai iskolaelhagyással összefüggő nemzetközi elemzések és ajánlások. In: Juhász Judit – Mihályi Krisztina – Szegedi Eszter (szerk.): Végzettséget mindenkinek! Kutatási eredmények, eseteleírások, helyi kezdeményezések a korai iskolaelhagyás témájában. Tempus Közalapítvány, Budapest, p. 97-114.
- Loboda Zoltán (2013): Az egész életen át tartó tanulás – megjegyzések egy fogalom margójára. Juhász Judit – Szegedi Eszter (szerk.), (2013): Üzenet a palackban: Fiatal kutatók gondolatai az egész életen át tartó tanulásról. Tempus Közalapítvány, Budapest, p. 15-29.
- OECD (2012): Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools. OECD Publishing.
- Rasmussen, Palle et al. (2009): Education, Equality and the European Social Model. In: Dale, Roger – Robertson, Susan (Eds): Globalisation and Europeanisation in Education. Symposium Books, Oxford. p. 159-177.